

Ганна Дидик-Меуш

Інститут українознавства ім.І. Крип'якевича

Національної Академії Наук України

ORCID: 0000-0001-7384-5782; e-mail: hannadydyk@ukr.net

Сполучуваність у межах ад'єктивно-субстантивного комплексу: матеріали пам'яток XVI–XVIII ст. і записи автора із Наддністрянщини

Реферат: Стаття присвячена аналізу ад'єктивно-субстантивних словосполучень перехідного типу в українських текстах XVI–XVIII століть. На шкалі комбінаторної семантики ці словосполучення розміщуються між вільними словосполученнями та ідіомами. Обов'язково слід вивчити ACC перехідного типу. Під час опису системних зв'язків у мові важливо визначити не лише стабільність системи, чіткість та ясність системи, а також суперечності, невідповідності та неоднозначності явищ.

Складені ACC можна розділити на дві групи: композиційні та декомпозиційні. Композиційну групу можна далі поділити на композиційно вільні vs мовно невільні словосполучення та на композиційно невільні vs мовно вільні словосполучення. Останні поділяються на номінаційні, етикетні, кліше, традиційні епітети та стереотипні.

Ключові слова: пам'ятки української мови, ад'єктив-атрибутив, ад'єктивно-субстантивні словосполучення, ад'єктивно-субстантивні словосполучення перехідного типу, номінація.

Abstract: Compatibility within the adjective-substantive complex: materials on the monuments of the 16th-18th centuries and the author's notes (Naddnistryanshyna). The article is devoted to an analysis of adjective-substantive transition-type phrases in Ukrainian texts from the 16th-18th centuries. On a scale of combinatorial semantics, these phrases are positioned between free phrases and idioms. It is imperative to study the transitional type of ACCs. In the course of describing system connections in a language, it is of importance to identify not only a system's stability clarity but also its contradictions, inconsistencies and ambiguities.

Composite ACCs can be divided into two groups: compositional and de-compositional. The compositional group can be further divided into compositionally free vs. lingual non-free and compositionally non-free vs. lingual free.

The latter are divided into nominations, etiquette, clichés, traditional and stereotypical epithets.

Keywords: relic text in the Ukrainian language, attributive adjective, adjectival-substantive complexes, adjective-substantive transition-type phrases, nomination.

Корпус ад'єктивно-субстантивних словосполучень (далі – ACC), який вдалося експерувати з пам'яток української мови XVI–XVIII ст., становить майже 40.000 одиниць. Лексична сполучуваність одиниць, об'єднаних в однакових, на перший погляд, конструкціях, спричинює різні семантичні явища. Результати залежать не стільки від лексичних значень компонентів ACC, скільки від концептуальної

взаємодії та від взаємовпливу елементів конструкції. Тож важливий елемент дослідження становить шкала комбінаторної (композиційної) семантики¹ перехідних (проміжних) типів АСС, побудована на підставі комбінаторно-когнітивного (композиційно-когнітивного) принципу інтеграції “сми́слів” (Юдина 2006, 26) – залежно від ступеня вивідності / невивідності комбінаторної (композиційної) семантики із суми значень компонентів АСС (див. Схема 1).

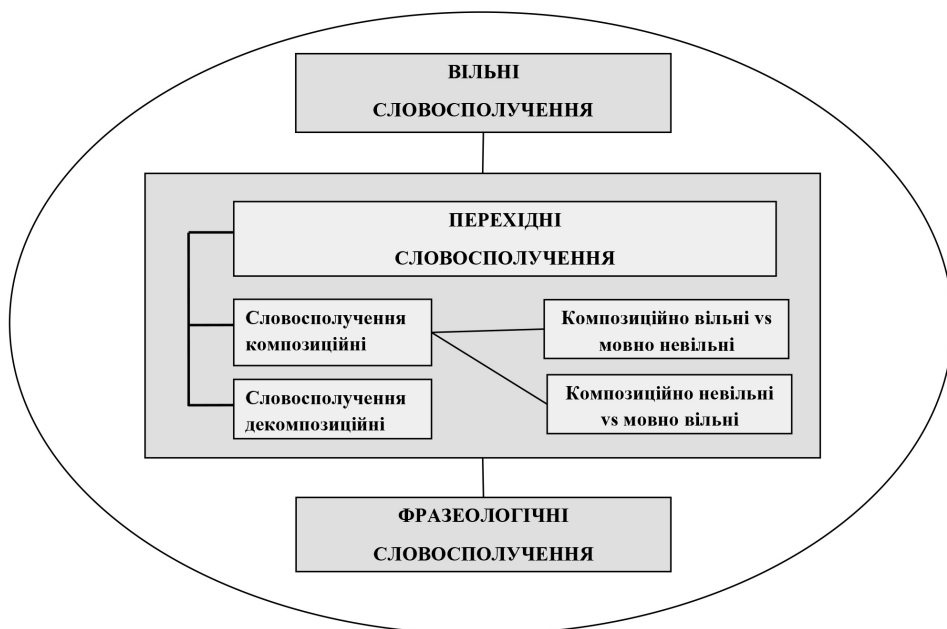

Схема 1. Шкала комбінаторної (композиційної) семантики ад'єктивно-субстантивних словосполучень

У системі АСС опозиційні типи словосполучень не ізольовані, між ними існує зона перехідності (синкретизму). Синтаксично цілісні АСС – синкретичні конструкції, що взаємодіють із семантично невільними (стійкими) АСС та синтаксично вільними АСС. Мовний матеріал із текстів XVI–XVIII ст. дає змогу виокремити групи синтаксично цілісних конструкцій і встановити їхнє розташування стосовно інших АСС. Вивчати АСС перехідного типу необхідно, тому що під час опису системних зв'язків у мові важливо виявляти не тільки стабільність, стійкість та чіткість цієї системи, а й суперечності, змінність та неоднозначність явищ у її межах.

¹ Такий аналітизм виражений за допомогою атрибутивних відношень у композитах (напр., англ. *topquality*, *holiday-makers*, нім. *Kindergarten*, *Blitzkrieg*).

Отож на одному кінці шкали комбінаторної семантики розміщені вільні (відтворювані) АСС, до прикладу: *дерев'яное начинье* (серед. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *весняна вода* (1700 КТ), *великий камень* (XVII ст. КТ 220⁶), *галузистое дерево* (XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *везелубный левь* (1592 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *истлгние верхоземное* (XVIII ст. КТ 64), *яроватое мьстце* (XVIII ст. КТ), *колода ясеноя* (1670 КТ); *сорочка фалендишоя* (XVII ст. КТ), *скура велблюдова* (XVIII ст. КТ) та ін.

На протилежному кінці шкали комбінаторної семантики – повністю ідіоматичні одиниці, традиційно кваліфіковані як фразеологічні: *пъромь березовымь [вытисувати]* (XVIII ст. КТ); *холера ясна [взяла]* (XVII ст. КТ); *на сыромь корени [збудувати]* (МСТ I, 380) та ін.

Як було зазначено вище, дослідження АСС стосуються переважно двох основних і чітко протиставлених груп словосполучень – вільних (відтворюваних) і невільних (стійких). Проте, як доводить зібраний матеріал і корпус АСС, вибраних із текстів українських пам'яток XVI–XVIII ст., складність опису АСС у тому, що більшість таких виразів розташована в перехідній (проміжній) зоні – між повністю вільними і повністю зв'язаними словосполученнями. Складність опису таких перехідних / напіввільних АСС, статус яких не визначений і дотепер, полягає в тому, що вони не вкладаються в рамки традиційної класифікації. А тому необхідно враховувати і суто мовні, і позамовні чинники утворення та вживання АСС, зокрема лінгвокогнітивні особливості АСС (термін *лінгвістичний* стосується відомостей про мову, а термін *когнітивний* – уявлень людини про світ). Адже щоб та сама із точки зору мови номінаційна конструкція була правильно відчитана, необхідні особливі механізми стратегії такого прочитання.

АСС перехідного типу активно досліджують західні мовознавці. До прикладу, основні тези концепції М. Бенсона, Е. Бенсон і Р. Ілсона такі: а) будь-яка мова має стійкі неідіоматичні фрази і конструкції; б) граматичне словосполучення – це колігація, тобто фраза із домінантного слова (іменник, дієслово, прикметник) та прийменника чи граматичної структури (наприклад, інфінітив); в) лексичне словосполучення – це колокація, яка складається виключно зі слів самостійних частин мови (BBI-CDE 1990)². АСС перехідного типу вже були предметом вивчення у славістиці, проте переважно на основі словосполучень “дієслово + (абстрактний) іменник” (детально див. Теля 1976), які, хоч і є аналітичними, все ж залишаються легко подільними, що й дало підстави кваліфікувати їх як одиниці перехідного (проміжного) типу.

Такий же перехідний статус мають і АСС: з одного боку, це підрядні і легко подільні словосполучення, з іншого – вони тяжіють до аналітизму, що, на думку лінгвістів, можна пояснити історично, тобто у зв'язку з виникненням субстантива

² Важливість словосполучень перехідного типу спонукала лексикографів до укладання спеціальних словників колокацій (сполучуваності), із-поміж них: Benson M. *The BBI Combinatory Dictionary of English*. Москва, 1990; Sinclair J. Collins *COBUILD English collocations on CD-ROM*: Harper Collins, 1995; *LTP Dictionary of Selected Collocations*. LTP, 1998; *Oxford Collocations Dictionary*. OUP, 2002; *Macmillan Collocations Dictionary*, Macmillan, 2010; Бенсон М., Бенсон Э. *Русско-английский словарь глагольных словосочетаний*. Москва, 1995; Борисова Е. Г. *Слово в тексте. Словарь колокаций (устойчивых словосочетаний) русского языка с англо-русским словарем ключевых слов*. Москва, 1995.

й ад'єктива від одного синкретичного (дифузного, синтезованого) імені³. Ось чому, до прикладу, такі АСС перехідного типу визначають як мовні стереотипи (Семашко 2011).

Чималий пласт проміжних одиниць із різним ступенем “несвободи” не має, однак, усталеної терміноназви: *лексикалізоване словосполучення, стійке словосполучення* (Чікало 1994); *складне найменування, словосполучення, комплексне найменування, номінативне словосполучення, стійке словосполучення* (Войтів 1997); *цілісне словосполучення* (Балко 2004); *аналітичні номени, синтагми, синтаксичні конструкції спеціального значення* (Крехно 2005) та ін. Диференційні ознаки стійких АСС: а) відтворюваність; б) цілісність номінації за умови семантичної роздільності компонентів; в) семантична членованість, яка відповідає двочленній природі денотата; г) наявність у їхньому складі компонента, що має різний ступінь ідіоматизації – від повної несумісності зі словниковим значенням того самого слова до наявності потенційних сем у значенні компонентів. Інтегральні ознаки стійких АСС: а) обмеження сполучуваності компонентів аж до одиначної сполучуваності; б) семантика пов'язана з родо-видовими відношеннями; в) номінаційна цілісність зумовлена участю компонентів у створенні класифікаційної характеристики предмета; г) ознака, виражена прикметником, не існує самостійно, не є об'єктивною, тому що її відкрила й усвідомила людина [Тимофеева 1971].

АСС перехідного типу поділяють на композиційні та деконпозиційні АСС на підставі сучасного мовного матеріалу. Спробуємо використати доступний історичний лексичний матеріал саме для такого аналізу і виявити особливості поведінки АСС перехідного типу в українській мові XVI–XVIII ст., зокрема композиційних АСС.

У межах композиційних АСС можна виділити дві групи: 1) *композиційно вільні vs мовно невільні*; 2) *композиційно невільні vs мовно вільні*.

I. Композиційно вільні vs мовно невільні АСС

Композиційно вільні vs мовно невільні (або *референтно-обмежені*) АСС, як стверджує Н. Юдіна, детально вивчені в лінгвістиці, їх виявлено на матеріалі різних мов, детально описано в порівняльно-зіставному аспекті, і вони, як правило, лексикографічно зафіксовані. За матеріалами пам'яток можна до цієї групи зарахувати, зокрема, АСС *конь булань* (1567 КТ) // *кляча буланая* (1650 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *шабля булатная* (1572 КСУМ¹⁶⁻¹⁷) // *карвашь булатный* (1581 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *волося шедивый* (тільки в: $\diamond$ *до шедивого волоса* ‘до старості’ [1689 КТ]) та ін.

Із погляду композиційної семантики такі АСС не становлять особливого зацікавлення, адже характеризують наявність чітко закріпленої сполучуваності конкретних іменників із прикметниками конкретної мови (пор.: рос. *карие глаза, каштановые волосы, серые глаза, седые волосы* та ін. [Юдіна 2006, 27]), і, отже,

³ Такий аналітизм виражений за допомогою атрибутивних відношень у композитах (напр., англ. *topquality, holiday-makers*, нім. *Kindergarten, Blitzkrieg*).

в їх основі лежить знання конкретної мови та вільне володіння нею, про що може свідчити, наприклад, “Словник ентокультурних колокацій” О. Архипової, поданий у додатку до її дисертаційного дослідження (Архипова 2016, 192–250).

За нашим спостереженням, це все-таки вільні словосполучення – із погляду комбінаторики, а другу частину їх терміна назви – мовно невірні – варто уточнити, адже дослідники мають на увазі належність АСС до певної мови, а не до мови загалом.

II. Композиційно невірні vs мовно вільні АСС

Принципово іншими є одиниці другого типу – *композиційно невірні vs мовно вільні*, специфіка “неволи” яких визначаються знанням людини про світ. На підставі корпусу АСС, сформованого за текстами пам'яток XVI–XVIII ст., можна стверджувати, що *композиційно невірні vs мовно вільні АСС* (за Н. Юдіною, це атрибутивно-субстантивні комплекси) поділяються на номінаційні АСС, етикетні АСС, клішовані АСС, традиційно-епітетні АСС та стереотипні АСС. Нижче подано характеристику тільки номінаційних АСС.

Номінаційні АСС формують найчисельнішу групу в межах *композиційно невірних vs мовно вільних АСС* і функціують як спеціальні назви різних галузей життя та діяльності українського суспільства XVI–XVIII ст. Тексти пам'яток дають змогу виокремити кілька найбільших груп номінаційних АСС.

1. Юридичні назви. Такі АСС об'єднані антонімічно-синонімічними та гіперо-гіпонімічними зв'язками і сформувалися навколо таких стрижневих компонентів:

1.1. Субстантивний компонент *судь* ‘судовий орган’: *судь асесорський* ‘державний суд, який розглядав справи стосовно королівських міст’, *судь головний трибунальський* ‘коронний трибунал, сесії (каденції) якого, що навесні і влітку відбувалися в Любліні, були апеляційною інстанцією стосовно рішень гродських, земських і підкоморських судів Малої Польщі та українських земель у складі Речі Посполитої’, *судь задворний* ‘суд особистої королівської юрисдикції’, *судь земський* ‘виборний шляхетський суд воеводств у цивільних справах’, *судь каптуровий* ‘суд, який під час безкоролів'я діяв на території воеводств і заміняв суди інших інстанцій’, *судь кгородський* ‘суд королівських намісників (старост) у кримінальних справах’, *судь підкоморський* ‘суд підкоморія, який розглядав суперечки щодо маєткових меж’, *судь сеймовий* ‘найвищий королівський суд, що діяв під час сейму – у перервах між його засіданнями’ та ін. (СлДБВ 1064).

1.2. Субстантивний компонент *листъ* ‘королівський привілей, королівське розпорядження’ (СлДБВ 1050): *листъ веновний* ‘лист стосовно віновного зобов'язання’, *листъ вечистий* ‘лист про дарування маєтку у вічне володіння’, *листъ визнанний* ‘лист з підтвердженням конкретної юридичної дії, вчиненої експонентом або його попередником’, *листъ даровний* ‘лист про дарування маєтку’, *листъ делчий* ‘лист щодо поділу маєтку’, *листъ завартий* // *листъ зашитий* ‘закритий лист із розпорядженням чи повідомленням’, *листъ записний* ‘лист про дарування чи уступку маєтку’ (пор.: *листъ записний* “духовное завещание”, “обязательство” –

МСТ I, 281), *листъ заставный* ‘лист про надання маєтку в заставу’, *листъ навоминальный / листъ упоминальный* ‘лист, який нагадує про виконання обов’язку чи зобов’язання’, *листъ обвесный* ‘лист про сповіщення чогось’ (*листъ авизориальный* ‘тс.’ – СлДМВН 305), *листъ отворотный* ‘відстрочувальний лист’, *листъ отказный* ‘лист про відмовлення володіти маєтком на користь іншої особи’, *листъ позовный* ‘лист, що містить позов’, *листъ протестацынный* ‘лист, що містить протестацію’, *листъ увяжчий* ‘лист, що фіксує офіційне введення у володіння маєтком’ (СлДМВН 305) та ін.

1.3. Субстантивний компонент *рокъ* (*рочокъ, терминъ*) ‘термін судових засідань, судова сесія’ (СлККПС 329); *рокъ завитый* ‘остаточний судовий термін, що не підлягає відстроченню’, *рокъ препелзлый* ‘судове засідання, яке не відбулося’, *роки земские* ‘судові сесії земського суду, які тривали протягом двох тижнів у визначений термін, а саме: *михаиловские* – після 29 вересня, *светотроицкие* – після Трійці; *трикролские* – після 6 січня’, *роки подкоморские* ‘судові сесії підкоморського суду’, *рочки кгородские* (СлККПС 329) та ін.

2. Географічні назви. Значна частина їх увійшла до словника “Українські краєвиди XVI–XVIII ст.” (УК¹⁶⁻¹⁸) у статусі номінаційних АСС: *мовсій взаль таблицу закону з горы синайской* (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *Tamare (...) въ заперту горы Имаусть и Кавказгъйскихъ скальгъ (...)* *мешкали* (1672 КТ) та ін. Наведено нижче найбільш частотні.

2.1. Субстантивний компонент *вода*. Частина таких АСС – складених географічних назв – використовує субстантивний компонент у рідко вживаному значенні; до прикладу, *вода* ‘водойма (річка, став, озеро, море, океан)’ у складі номінаційних АСС *вода іерданская / вода іердонская* ‘ріка Йордан’: *Тои же августынъ стый зара(з) и другую фъкгуру приводитъ, то е(ст) іаково пелкгримство, же акъ то(т) Патріарха за едны(м) кіе(м) перешо(л) воды іерданскіе, и в далекую краину зашедши, богатыи сѧ до итчизны вернулъ* (поч. XVII ст. Проп.р. 201); *и Елисеи плащыкомъ илинымъ накрсть вдарыль в воду іердонскю, и тако по соуху переишол* (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷).

2.2. Субстантивний компонент *море*. Більша частина номінаційних АСС має субстантивний компонент у загальноживаному основному значенні. Наприклад, завдяки широкій сполучувальній здатності субстантива *море* ‘море’ задокументовано численні номінаційні АСС: *море азовское* (ЛСЛ 698), *море балтійское* (ЛСЛ 712), *море варажское* (ЛСЛ 712), *море вземное* (ЛСЛ 713), *мертвое море* (ЛСЛ 96), *море великое* (ЛСЛ 86), *море европейское* (ЛСЛ 713), *море тъсное* (ЛСЛ 474) / *море узкое* (ЛСЛ 126), *море черное* (ЛСЛ 980), *море скифское* (ЛСЛ 698), *море средиземленное / море средиземное* (ЛСЛ 713), *море хвалинское* (ЛСЛ 712), *море цариградское* (ЛСЛ 519), *море черное* (ЛСЛ 394, 712).

3. Адміністративно-територіальні назви. Сюди належить, зокрема, чисельна група АСС – найменувань країв, земель, які виникли завдяки широкій сполучувальній здатності субстантива *земля* (*земла*): *земла Венгерская* ‘Угорщина’ (КР 38); *земла Саскал* ‘Саксонія’ (КР 40); *земла Баварская* ‘Баварія’ (КР 44 зв.); *земла Британская* ‘Англія’ (КР 46 зв.); *земла Французкал* ‘Франція’ (КР 60); *земла Инфлантская* ‘Швеція’ (КР 63); *земла Гишпанская* ‘Іспанія’ (КР 70 зв.); *земла Рускал* ‘Україна-Русь’ (КР 73 зв.); *земла Московская* ‘Московія’ (КР 78); *земля*

Шоцкая ‘Шотландія’ (ЛСЛ 1162) / *земля Шкоцкая* ‘Шотландія’ (1656–1671 КТ), *земля Шлонская* ‘Сілезія’ (ЛСЛ 1194); *Речь Посполитая* ‘Польська держава’ і ‘міська громада’ (СлТУ 365) та ін.

Для відтворення мовного портрета українця того часу, його знань та уявлень про світ додамо до наведених вище ще АСС, виявлені в “Лексиконі” І. Максимовича: *аглицкая земля* ‘Англія’ (ЛСЛ 128), *брандебурская земля* (ЛСЛ 712), *угорская земля* ‘Угорщина’ (ЛСЛ 537), *влоская земля* ‘Італія’ / *италійская земля* (ЛСЛ 523) / *італіанская земля* (ЛСЛ 638), *греческая земля* ‘Греція’ (ЛСЛ 502), *[галлія] французкая земля* (ЛСЛ 487), *дацкая земля* / *земля дунская* ‘Данія’ (ЛСЛ 281), *[ефіопія] арапская земля* (ЛСЛ 41) / *муринская земля* ‘Африка’ (ЛСЛ 718), *моравская земля* ‘Моравія’ (ЛСЛ 756), *чешская земля* ‘Чехія’ (ЛСЛ 124), *швабская земля* (ЛСЛ 1264) / *нѣмецкая земля* (ЛСЛ 494), *швейцарская земля* (ЛСЛ 519), *шведская земля* (ЛСЛ 1264), *китайская земля* (ЛСЛ 176), *мазурская земля* (ЛСЛ 715) / *полская земля* (ЛСЛ 976), *ормянская земля* (ЛСЛ 90), *персидская земля* ‘Персія’ (ЛСЛ 937), *прусская земля* ‘Пруссія’ (ЛСЛ 126), *сакская земля* ‘Саксонія’ (ЛСЛ 1152), *сербская земля* (ЛСЛ 1173), *скифская земля* ‘Скіфія’ (ЛСЛ 1165) та ін.

4. Військові назви. Одна із груп цих АСС сформувалася завдяки широкій сполучувальній спроможності субстантива *воинь*: *биглый воинь* (ЛСЛ 598), *воинь водный* (ЛСЛ 384), *воинь водобитный* (ЛСЛ 784), *воинь волный* (ЛСЛ 162), *воинь выслуженый* (ЛСЛ 119), *воинь двооброчный* (ЛСЛ 1411), *воинь закупный* (ЛСЛ 105), *воинь легкій* (ЛСЛ 448), *воинь морскій* (ЛСЛ 192, 784), *воинь наемный* (ЛСЛ 767), *воинь новый* (ЛСЛ 1319), *воинь осадный* (ЛСЛ 1006), *воинь зостаргълый* (ЛСЛ 251), *воинь отставный* (ЛСЛ 407), *воинь предній* (ЛСЛ 73), *воинь преднѣйший* (ЛСЛ 1344), *воинь преторскій* (ЛСЛ 1011), *воинь старый* (ЛСЛ 1385), *оруженосный воинь* (ЛСЛ 267), *рядовой воинь* (ЛСЛ 506) та ін.

5. Релігійні назви. Пам’ятки засвідчують значну кількість номінаційних АСС стосовно релігійного і церковного XVI–XVIII ст.: *не тылко в старом законѣ таковоє размышлена и наукоу знайдеши, але и в’ апостолских листех, коликолевкѣ бовѣмъ бозское вное писмо высокую справоу секоюу и моцъ вписоуетъ* (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *еретиче ичистишися ит прѣвородного грѣха* (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *iwa(н) итишо(л) в поуцѣ для оустереженася ит грѣховъ повшедних, бо смѣтелны(х) са нѣкды не допоусти(л)* (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷) та багато ін.

До групи релігійної лексики належить підгрупа календарних назв, тому що більшість таких номінаційних АСС виникла у зв’язку із церковно-релігійною діяльністю. До прикладу, із субстантивним компонентом *день* функціювали АСС – назви днів тижня: *день понеделковый* (Луцьк, 1630 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *день вторковый* (Київ, 1621 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *день четвертковый* (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *день пятковый* (Львів, 1644 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *день суботный* (серед. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *день недѣльный* (Київ, 1637 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *дни повшеднии* ‘будні дні, будні’ (МСТ II, 123) / *день работный* ‘тс.’ (ЛСЛ 323, 1027), *день праздничный* (ЛСЛ 1124) / *день праздный* (ЛСЛ 323) / *день свободный* ‘святковий день, неробочий день’ (ЛСЛ 323).

Проте АСС зі словом *день* (дні, днѣ) переважно стосувалися:

а) церковного календаря, наприклад: *день всѣхъ святыхъ* (ЛСЛ 880, 213), *задушнии дни* (ЛСЛ 448), *крестнии дни* (ЛСЛ 1125) / *крестовые дни* (ЛСЛ 463), *крестопоклоннии дни* (ЛСЛ 57), *мясной день* (ЛСЛ 153), *переступный день* (ЛСЛ 618), *постнии дни* (ЛСЛ 396), *тройчинъ день* (ЛСЛ 911), *поминалнии дни* (ЛСЛ 448) / *памятные дни* (Львів, 1602 ЛСБ 369) / *день упокоєный* (Київ, 1627 Тр. 37) та ін.;

б) християнського вчення, християнської віри, наприклад: *день господень* / *день судный* / *день страшный* / *день панскій* / *день послѣдній* ‘день страшного суду’ (СУМ¹⁶⁻¹⁷ 7, 233).

Із ад’єктивів найбільшу сполучувальну здатність виявляє атрибутив *великий* (*великій*): *великая вечеря* / *великий вечерь*, *великая миа*, *великая неделя*, *великая пятидесятница*, *великая пятница* / *великий пятокъ*, *великая седмица*, *великая среда*, *великая субота*, *великие заусты*, *великий день*, *великий понеделокъ*, *великий четверь*, *великий мясопустъ* та ін. (СУМ¹⁶⁻¹⁷ 3, 214–215), а також ад’єктиви *великодній* та *великоденный* – похідні від номінаційного АСС *великий день*: *великоденная недѣля*, *великоденное свято*, *волторокъ великоденный*, *великодный постъ*, *великодный день*, *великодный пятокъ* та ін. (СУМ¹⁶⁻¹⁷, 216).

6. Ботанічні назви. Найчисельніша група таких АСС сформована із субстантивним компонентом *дерево* (*древо*): *дерево бобковое* (ЛСЛ 771), *брасилійское дерево* (ЛСЛ 127), *дерево бумагородное* / *дерево бумажное* / *дерево бумажнородное* / *дерево коробумажное* (ЛСЛ 883), *дерево валсамовое* (ЛСЛ 1423), *дерево вонное* (ЛСЛ 1243), *дерево египетское* (ЛСЛ 936), *дерево желудное* (ЛСЛ 1141), *дерево кадилное* (ЛСЛ 667), *дерево мавританское* (ЛСЛ 401), *дерево смолородное* / *дерево смолоточное* (ЛСЛ 515), *дерево терново* (ЛСЛ 29), *корабельное дерево* / *парусное дерево* (ЛСЛ 705) та ін.; пор. також номінаційні АСС релігійної сфери: *дерево крестовое* ‘хрест’ (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *дерево святое* ‘тс.’ (Вільна, 1600 Катех. 45), *животворящее дерево* ‘тс.’ (Київ, 1623 КСУМ¹⁶⁻¹⁷).

Що ж до атрибутивних компонентів у складі таких АСС, то особливу сполучувальну активність виявляють:

6.1. Ад’єктиви, утворені від зоонімів, наприклад:

6.1.1. Атрибутивний компонент ***волчій*** (***волчій***): *волчии бобки* [трава] (ЛСЛ 1423), *волчое зеліе* (ЛСЛ 132), *волчєе млеко* [зел] (ЛСЛ 154), *волчии узлы* [трава] (ЛСЛ 1048), *волчій млечь* [трава] (ЛСЛ 1319), *волчій перець* [зел] (ЛСЛ 197), *волчїе лыко* [трава] (ЛСЛ 736), *волчій горох* [трава] (ЛСЛ 720), *волчій ошиб* [трава] (ЛСЛ 694).

6.1.2. Атрибутивний компонент ***несій*** (***несій***): *несій ленъ* [трава] (ЛСЛ 1050), *несіе зеліе* (ЛСЛ 143); *несіи вишни* [трава] (ЛСЛ 514), *несій кормъ* [трава] (ЛСЛ 503), *несій ленъ* [зеліє] (ЛСЛ 157), *несій огурець* [зел] (ЛСЛ 269), *несій ромень* (ЛСЛ 260), *несій языкъ* [зел] (ЛСЛ 278), *несія глава* [зел] (ЛСЛ 278), *несія паца* [зел] (ЛСЛ 278).

6.1.3. Атрибутивний компонент ***враній*** (***враній***): *макъ враній* [зел] (ЛСЛ 65), *враніе око* [зел] (ЛСЛ 1203), *вранія нога* [трава] (ЛСЛ 1236).

6.1.4. Атрибутивний компонент ***воловый***: *волово око* [зел] (ЛСЛ 131), *воловый языкъ* [трава] (ЛСЛ 1154), *воловый язычокъ* [зел] (ЛСЛ 90).

6.1.5. Атрибутивний компонент **еленій**: *еленій щавел* (ЛСЛ 520), *еленій язък [трава]* (ЛСЛ 954), *еленій корен [зел]* (ЛСЛ 369).

6.1.6. Атрибутивний компонент **лисій**: *лисій хвостъ [зеліє]* (ЛСЛ 53, 71) *лисія яйца [трава]* (ЛСЛ 861), *лисія яйца [зел]* (ЛСЛ 279) та ін.

6.2. Ад'єктиви, утворені від географічних назв:

6.2.1. Відтопонімний атрибутив, наприклад, ад'єктив **італійській (італійский)**: *вербіє італійское* (ЛСЛ 46), *кроп італійский* (ЛСЛ 738), *морков італійская, орѣхъ італійский* (ЛСЛ 645), *осетъ італійский [зел]* (ЛСЛ 183).

6.2.2. Відтопоапелятивний атрибутив, наприклад, ад'єктив **лґсний**: *лґсная груша* (ЛСЛ 1062), *лґсная грушка* (ЛСЛ 17), *лґсная кропива* (ЛСЛ 144), *лґсная яблонь* (ЛСЛ 726), *лґсной макъ* (ЛСЛ 498), *лґсная маслина* (ЛСЛ 140), *лґсной орѣхъ* (ЛСЛ 817), *лґсной пастернакъ* (ЛСЛ 100), *лґсная редка* (ЛСЛ 176), *лґсная рута* (ЛСЛ 166), *лґсная смоковница* (ЛСЛ 132), *лґсной хрґнь* (ЛСЛ 1120), *лґсная шалвґя* (ЛСЛ 176) та ін.

7. Зоологічні назви. Найчисельніша група АСС сформована із субстантивним компонентом **звґрь**: *водоземный звґрь* (ЛСЛ 1388); *звґрь аравитский* (ЛСЛ 11); *звґрь волководный* (ЛСЛ 1120); *звґрь земнородный* (ЛСЛ 1150); *звґрь індійській <лютый>* (ЛСЛ 710); *звґрь індійській* (ЛСЛ 949), *звґрь медведомышій* (ЛСЛ 87), *звґрь морській* (ЛСЛ 1217), *звґрь роговознеслый* (ЛСЛ 25), *звґрь кїтській* (ЛСЛ 206), *звґрь травный* (ЛСЛ 966) та ін. [пор.: АСС *звґрь косматый* 'шкура хутрових звірів; хутро' (1584 КСУМ¹⁶⁻¹⁷)].

Особливу сполучувальну активність виявляють ад'єктиви, утворені від географічних назв:

7.1. Відтопонімний атрибутив, наприклад, ад'єктив **індейській (индейский, индїйский, индїйский)**: *індейская птица* (ЛСЛ 670), *індейській петухъ* (ЛСЛ 901), *індейская курица* (ЛСЛ 723), *звґрь індїйский <лютый>* (ЛСЛ 710), *змїй індїйській* (ЛСЛ 982).

7.2. Відтопоапелятивний атрибутив, наприклад, ад'єктив **морській (морский, морскїй)**: *баранъ морскїй* (ЛСЛ 770), *єжъ морский* (ЛСЛ 361), *[желвъ] ракъ морский* (ЛСЛ 868), *карасъ морскїй* (ЛСЛ 1158), *[китъ] звґрь морский* (ЛСЛ 172), *коникъ морскїй* (ЛСЛ 132), *конь морскїй* (ЛСЛ 527), *котъ морскїй* (ЛСЛ 165, 169), *лисъ морскїй [рыба]* (ЛСЛ 53), *свиня морская* (ЛСЛ 541), *морскїй плюощъ [рыба]* (ЛСЛ 514), *орель морскїй* (ЛСЛ 514), *песь морскїй [рыба]* (ЛСЛ 166, 652), *пїявица морская* (ЛСЛ 652), *ракъ морскїй <круглый> / ракъ морскїй <округлый>* (ЛСЛ 874), *рыбы морскія* (ЛСЛ 947) та ін.

8. Торгово-економічні назви. Номінаційні АСС цієї групи найчастіше мали стрижневі компоненти *грошъ* 'монета різного карбування і різної вартості; грїш', *грошѣ (гроши)*, *плата*, *пенязи (пенези)* 'гроші, готівка': *грошѣ литовський* 'монета литовського карбування; литовський грїш' (1567 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *грошѣ польскїй* 'монета польського карбування; польський грїш' (1552 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *грошѣ широкїй* 'срібна монета чеського карбування; широкий чеський грїш' (Кошир, 1502 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *узкїй грошѣ* 'монета малої вартості; вузький грїш' (Кошир, 1502 КСУМ¹⁶⁻¹⁷ [СУМ¹⁶⁻¹⁷ 7, 98]), *гроши готовые* 'готівка' (СлЛРК 217), *пґняжна плата* 'грошова плата' (СлЛРК 218); *зуполная плата* 'оплата в повному обсязі' (СлЛРК 218); *пенязѣ белыи* '1/10 литовського гроша' (СлДБВ 1056): *пенязи*

поголовные ‘надходження від поголового податку’, *пенсези подводные* ‘надходження від підводної повинності’, *пенсези кликовые* ‘надходження від кликання, кликівщина’ (СлДБВ 1056) та ін.

Часто вживаними були АСС зі стрижневими компонентами: *комора* “кладовая, амбар; лавка, склад, магазин”: *комора восковая (солевая)* “склад воску, соли”, *комора мытная* “таможня” (МСТ I, 374); *комора домовая* ‘повітка’, *комора местская* ‘крамниця на ринку, належна магістрату’ (СлТУ 361); *товарь* ‘товар, крам’: *гостинный товар* ‘товар іногородніх та іноземних купців’ (СлТУ 358), *товари косматые* // *звѣръ косматый* ‘хутро’ (СлТУ 360) та ін.

Окрему підгрупу формують номінаційні АСС – метрологічні назви зі стрижневим компонентом *мѣра*: *мѣра дводланная* (ЛСЛ 322), *мѣра десятостопная* (ЛСЛ 285), *мѣра житная* (ЛСЛ 132), *мѣра винная* (ЛСЛ 846), *мѣра долговѣтрная* (ЛСЛ 177), *мѣра двостопная* (ЛСЛ 357), *мѣра пятистопная* (ЛСЛ 1074) та ін. Ад’єктивний відтопонімний компонент – *мѣра персидская* (ЛСЛ 16), *мѣра перская* (ЛСЛ 93), *мѣра римская* (ЛСЛ 748).

На українському мовному ґрунті активно функціювали власні відтопонімні номінаційні АСС: *Берестейська мѣра* ‘одиниця виміру сипких тіл у м. Бересті’: *а маю дати на тую комагу муки корец ржаное Берестейское мѣры* (Городище, 1551 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *Кієвская мѣра* ‘одиниця виміру сипких тіл у м. Києві’: *тыи мнѣ люди давали осмѣ вѣдѣрь меду Кіевское мѣры* (Київ, 1507 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *мера Житомирская* ‘одиниця виміру сипких тіл у м. Житомирі’: *жита коло(д) три, пшееници по(л)торы колоды меры Житоми(р)ское* (Житомир, 1583 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *мера Торчинская* ‘одиниця виміру сипких тіл у м. Торчині’: *w(m)да(в)ши на то(m) рокъ до рукъ его тую всю спо(л)на сто лашто(в) жита мерою То(р)чи(н)скою* (Володимир, 1584 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *мера Овруцкая* ‘одиниця виміру сипких тіл у м. Овручі’: *[на нивах] засеваается збожя меры Овруцкое ведер осмѣнадцатъ* (Овруч, 1600 КСУМ¹⁶⁻¹⁷) та ін.

9. Медичні назви. До таких назв належать, до прикладу, найменування захворювань людей. Численні АСС цієї групи об’єднані між собою антонімічно-синонімічними та гіперо-гіпонімічними зв’язками і сформовані навколо таких стрижневих компонентів:

9.1. Субстантив *болѣзнь (болезнь)* ‘хвороба’ в АСС *артетична болѣзнь, болезнь меланхолѣчная, болезнь уставичная, болѣзнь сухая / болѣзнь сухотная, видимая болѣзнь / внгшняя болѣзнь / позвѣрховная болѣзнь, внутреня болѣзнь / невидимая болѣзнь, долгодневная болѣзнь* та ін.

9.2. Субстантив *болѣсть* ‘хвороба’ в АСС *болѣсть кополиповая, болѣсть плючяная, болѣсть селезенная, болѣсть сердечная, падуца болѣсть / падуца хороба / падуца болѣзнь* та ін.

9.3. Субстантив *хороба (хвороба)* у складі АСС *большая хороба / велика хороба, дворска хороба (хороба блудныхъ, немощь французская), колтонова хороба* та ін.

9.4. Субстантив *немоощь* ‘неміч, хвороба’ в АСС *женскаа немощь, жолтая немощь, застарѣлая немощь / застарѣла хороба, каменная немощь, немощь трасавичная, чорная немощь* та ін.

9.5. Субстантив *горачка, трасовица, трасца, фебра, лихорадка* ‘гарячка’ в АСС *вседневная трасовица / повседневная лихорадка, дневная трасца / дне-*

внаа *фебра*, *четверодневная фебра*, *п'ятдневная трасовица*, *третодневная трасовица* та ін.

9.6. Субстантив *повѣтриє* (*повѣтре*, *поветре*) 'мор, епідемія' в АСС *повѣтре велике*, *повѣтре злоє*, *повѣтре смертоносне*, *поветре заразливое*, *повѣтриє моровое*, *повѣтре срогоє* та ін.

9.7. Субстантив *огонь* 'гангрена' в АСС *антоновъ огонь*, *пекелный огонь* / *огневая немочь*, *огневая фебра* / *огневая немочь* та ін. Значна частина номінаційних АСС із медичної галузі вже детально описана (Дидик-Меуш 2008, 190).

10. Мінералогічні назви. Найчисельніша група АСС сформована навколо субстантивного компонента *камѣнь* (*камень*) 'камінь, коштовний мінерал': *аметистовъ камень* 'аметист' (XVI ст. Травн. 490), *камень буриштыновый* 'бурштин' (поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *мѣсячный камень* 'селеніт' та ін. (детально див. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *камень волчий* (ЛСЛ 1290), *камень горячий* (ЛСЛ 140), *камень громнистый* (ЛСЛ 127), *камень губчатый* (ЛСЛ 1230), *камень древнянный* (ЛСЛ 302), *камень желвоподобный* (ЛСЛ 1243), *камень жоравлій* (ЛСЛ 494), *камень зеркаловидный* (ЛСЛ 168), *камень златовидный* (ЛСЛ 951), *камень златопѣсочный* (ЛСЛ 59), *камень змїев* (ЛСЛ 854), *камень індійскій* (ЛСЛ 1012), *ластовичій камень* (ЛСЛ 175, 498), *камень лвій* (ЛСЛ 664), *камень лунный* (ЛСЛ 77), *камень млечный* (ЛСЛ 486), *камень огнистый* (ЛСЛ 73, 97, 521), *камень орлій* (ЛСЛ 1296), *камень солнечный* (ЛСЛ 1206), *камень топазный* (ЛСЛ 1013), *камень шароличный* (ЛСЛ 524), *камень яструбій* (ЛСЛ 525) та ін.

11. Побутові назви. Номінаційні АСС зі сфери побуту формують складну і розгалужену систему назв. Окрім цього, вони засвідчують високу сполучувальну активність обох компонентів:

11.1. Субстантива; наприклад, АСС зі стрижневим словом *вино*: *вино вареное* (1718–1724 ЛСЛ 152), *вино италійское* (ЛСЛ 1051), *вино копровое* (ЛСЛ 712), *вино красное* (ЛСЛ 1127), *вино крѣпкое* (ЛСЛ 120), *вино младое* (ЛСЛ 771), *вино нецерковное* (ЛСЛ 1394), *вино слабое* (ЛСЛ 35, 1395), *вино сладкое* (ЛСЛ 895), *вино смоквинное* (ЛСЛ 159), *вино иссопное* (ЛСЛ 541), *мушкатное вино* (ЛСЛ 438, 1394), *ренское вино* (ЛСЛ 1394), *сикилійское вино* (ЛСЛ 114), *старое вино* (ЛСЛ 1395), *столовое вино* (ЛСЛ 1394), *терпкое вино* (ЛСЛ 266), *фіалковое вино* (ЛСЛ 1395), *хмѣльное вино* (ЛСЛ 1394), *целное вино* (ЛСЛ 1394), *чистое вино* (ЛСЛ 519), *шипковое вино* (ЛСЛ 1121) та ін.

11.2. Ад'єктива; наприклад, АСС з атрибутивним компонентом *бѣлый* (*белый*): *вино бѣлое* (антонім – *вино черное*), *глина бѣлая* (ЛСЛ 666), *жельзо бѣлое* 'бляха' (1583 АрхЮЗР I/I, 183), *мѣдь бѣлая* (ЛСЛ 40), *олово бѣлое* (ЛСЛ 155), *воскъ бѣлый* (ЛСЛ 168), *платьє бѣлое* (1518 КТ), *челядь бѣлая* (1604 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *кошуль бѣлые* (1563 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *лень бѣлый* <суканый> (XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *одежа бѣлая* (1580 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *одѣжье бѣлое* (1619 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *полотно бѣлое* (1619 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *постѣль бѣлая* (XVII ст. КТ), *сукно бѣлое* <сермяжное валеное> (1590 КСУМ¹⁶⁻¹⁷), *шата бѣлая* (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷) та ін.

Отож значну частину номінаційних АСС становлять терміни, і "місце таких АСС на шкалі композиційної семантики визначити доволі складно, адже, з одного боку, значення словосполучень загалом можна вивести зі значень їхніх компонентів, з іншого – частини номінаційних АСС (прикметник та іменник) настільки

тісно пов'язані між собою, що цей факт не дає змоги поставити такі комбінації поряд із вільними словосполученнями”.

У ментальному лексиконі мовця такі АСС функціують переважно як цілісні одиниці з притаманною їм комбінаторною (композиційною) єдністю. Відповідно до композиційної семантики вони не є звичайною сумою компонентів, а мотивовані і частково “передбачувані” для носіїв мови, до того ж, окрім основного семантичного наповнення, більшість містить ще й культурологічний і національний компонент; лінгвокультурологічний чинник можна вивести з фонових, часто національно забарвлених знань індивіда; для встановлення значення таких АСС необхідно зважати на досвід мовця чи слухача. АСС є вдячним матеріалом для лексикографічної інтерпретації, про що свідчить створення “Комбінаторного словника української мови XVI–XVIII століть” (КомСУМ¹⁶⁻¹⁸) – перша спроба у слов’янській лексикографії загалом і в українській лексикографії зокрема кодифікувати лексико-синтаксичну сполучуваність на матеріалі писемних текстів.

Literatura

- Архипова Е.И. [Arkhipova Y.I.] (2016), *Этнокультурные коллокации в лексикографическом аспекте (на русском и англо-американском языковом материале)* [Etnokulturnye kollokacii v lieksikograficheskom aspiektie (na russkom i anglo-amierikanskom yazykovom materialie)], Новосибирск.
- Бабайцева В.В. [Babaiceva V.V.] (1967), *Переходные конструкции в синтаксисе. Конструкции, сочетающие свойства двусоставных и односоставных (безличных именных) предложений* [Pieriekhodnyie konstrukcii v sintaksisie. Konstrukcii, sochetaiushchie svoistva dvustavnykh i odnocostavnykh (bezlichnykh imennykh)], Воронеж.
- Балко М.В. [Balko M.V.] (2004), *Семантико-синтаксичні і структурні аспекти цілісних словосполучень сучасної української мови* [Semantyko-syntaksychni i strukturni aspekty cilynykh slovospoluchen suchasnoji ukrainskoji movy], Донецьк.
- Войтів Г. [Vojtív V.] (1997), *Українські назви одягу XIV–XVIII ст.* [Ukrajinski nazvy odiahu XIV–XVIII st.], „Записки Наукового товариства імені Шевченка”, т. ССXXXIV, с. 210–260.
- Дидик-Меуш Г. [Dydyk-Meush H.] (2008), *Українська медицина: історія назв* [Ukrajinska medycyna: istorija nazv], Львів.
- Дидик-Меуш Г. [Dydyk-Meush H.] (2018), *Комбінаторика української мови XVI–XVIII ст.: теорія, практика, словник* [Kombinatoryka ukrainskoji movy XVI–XVIII st.: teoriya, praktyka, slovnyk], Львів.
- ЗА, Записи автора із Наддністрянщини [Zapysy avtora iz Naddnistrianshchynu] (сс. Мокряни, Ступниця, Винники, Підбуж Дрогобицького району Львівської області) упродовж 1999–2014 рр., зберігаються в домашньому архіві Г. Дидик-Меуш.
- КомСУМ¹⁶⁻¹⁸, Дидик-Меуш Г. [Dydyk-Meush H.] (2018), *Комбінаторний словник української мови XVI–XVIII століть (А–Б)* [Kombinatoryj slovnyk ukrainskoji movy XVI–XVIII stolit (A–B)], [в:] Г. Дидик-Меуш [Dydyk-Meush H.], *Комбінаторика української мови XVI–XVIII ст.: теорія, практика, словник* [Kombinatoryka ukrainskoji movy XVI–XVIII st.: teoriya, praktyka, slovnyk], Львів, с. 503–687.

- Крехно Т.І. [Krehhno T.I.] (2005), *Історія лексико-семантичної групи „плати – податки – повинності” в українській мові XV–XVIII століть (на матеріалі українських пам'яток)* [Istorija leksyko-semantychnoji hrupy „platy – podatky – povynnosti” v ukrajinskij movi XV–XVIII stolit (na materiali ukrajinskykh pamjatok)], Харків.
- КСУМ¹⁶⁻¹⁷, *Картотека “Словника української мови XVI – першої половини XVII століть”*, зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, м. Львів [Kartoteka “Slovnyka ukrajinskoji movy XVI – pershoji polovyny XVII stolit”, zberihajetsia u viddili ukrajinskoji movy Instytutu ukrajinoznavstva im I. Krypjakevycha NANU, m. Lviv].
- КТ, *Картотека “Історичного словника українського язика” за ред. проф. Є. Тимченка*, зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, м. Львів [Kartoteka “Istorychnoho slovnyka ukrajinskooho yazyka” za red. prof. Y. Tymchenka, zberihajetsia u viddili ukrajinskoji movy Instytutu ukrajinoznavstva im I. Krypjakevycha NANU, m. Lviv].
- ЛСЛ, Максимович І. [Maksymovych I.] (1718–1724), *Лексикон латинсько-слов'янський*, Рим, Вид-во УКУ ім. св. Климентія Папи (фотопередрук О. Горбача) [Leksykon latynsko-slovjanskyj, Rym, Vyd-vo UKU im. sv. Klymentiya Papu (fotoperedruk O. Horbacha)], ч. I: А – *Philosophia*, ч. II: *Philosophia – Zythu*.
- МСТ, Тимченко Є. [Tymchenko Ye.] (2002), *Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. у 2-х кн.*, підгот. до друку В.В. Німчук та Г.І. Лиса [Materialy do slovnyka pysemnoji ta knyzhnoji ukrajinskoji movy XV–XVIII st. u 2-kh kn., pidhot. do druku V.V. Nimchuk ta H.I. Lysa], Київ – Нью-Йорк.
- Семашко Т.Ф. [Semashko T.F.] (2011), *Мовні стереотипи із сенсорним компонентом в українській лінгвокультурі* [Movni stereotyru iz sensorynym komponentom v ukrajinskij lingvokulturi], Київ.
- СлДБВ, *Словник застарілих слів, значень і юридичних термінів* [Slovnyk zastarilykh sliv, znachen i yurydychnykh terminiv] [в:] *Документи Брацлавського воєводства (1566–1606)*, упор. М. Крикун і О. Піддубняк [Dokumenty Braclavskoho voyevodstva (1566–1606)], упор. М. Крикун і О. Піддубняк, Львів, с. 1039–1067.
- СлДМВН, *Словник* [Slovnyk], [в:] *Ділова мова Волині і Наддніпряниці XVII ст.: Збірник актових документів* [Dilova mova Volyni i Naddnyprianshchyny XVII st.: Zbirnyk aktovykh dokumentiv], Київ 1981, с. 303–309.
- СлККПС, *Словник застарілих слів і юридичних термінів* [Slovnyk zastarilykh sliv i yurydychnykh terminiv], [в:] *Книга Київського підкоморського суду (1584–1644)* [Knyha Kyjivskoho pidkomorskoho sudu (1584–1644)], Київ 1991, с. 325–331.
- СлЛРК, *Словник малозрозумілих слів* [Slovnyk malozrozumilykh sliv], [в:] *Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.: Збірник актових документів* [Lohvycska ratuszna knyha druhoji polovyny XVII st.], Київ 1986, с. 217–219.
- СлТУ, *Словник застарілих слів і юридичних термінів* [Slovnyk zastarilykh sliv i yurydychnykh terminiv], [в:] *Торхівля на Україні (XIV – середина XVII ст.): Волинь і Наддніпряниці* [Torchivlia na Ukrajinі (XIV – seredyna XVII st.): Volyn i Naddnyprianshchyna], Київ 1990, с. 357–368.
- СУМ¹⁶⁻¹⁷, *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* [Slovnyk ukrajinskoji movy XVI – pershoji polovyny XVII st.], вип. 1–16, упор. Г. Гринчишин, М. Чікало [H. Hrynchyshyn, M. Chikalo], Львів 1994–2013.
- Теля В.Н. [Teliya V.N.] (1976), *Семантический аспект сочетаемости слов и фразеологическая сочетаемость* [Semanticheskij aspekt sochetajemosti slov i frazeologicheskaja

sochetayemost], [в:] *Принципы и методы семантических исследований* [*Principy i metody semanticheskikh issledovaniy*], Москва, с. 244–267.

Тимофеева Г.Е. [Timofeeva H.Y.] (1971), *Типы атрибутивных конструкций в структуре простого предложения* [*Tipy atributivnykh konstrukcij v strukture prostogo predlozheniya*], Москва.

Чікало М. [Chikalo M.] (1994), *Назви кольорів у пам'ятках української мови XIV–XVIII ст.* [*Nazvy koloriv u pam'yatkakh ukrajinskoji movy XIV–XVIII st.*], Львів.

УК¹⁶⁻¹⁸, Дидик-Меуш Г., Слободзяник О. [Dydyk-Meush H., Slobodzianyk O.] (2015), *Українські краєвиди XVI–XVIII століть: слово, текст, словник* [*Ukrajinski krajevudy XVI–XVIII stolit: slovo, tekst, slovnyk*], Львів.

Юдина Н.В. [Yudina N.V.] (2006), *Лексическая сочетаемость в когнитивном аспекте (на материале конструкции “прилагательное + существительное”)* [*Leksicheskaya sochetayemost v kognitivnom aspekte (na materiale konstrukcii “prilatelnoje + sushchestvitelnoje”)*], Москва.

ВВІ-CDE, Бенсон М., Бенсон Е, Ілсон Р. [Benson M., Benson E., Ilson P.] (1990), *The BBI Combinatory Dictionary of English*, Москва.